

Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року) / уклад. З. Р. Кісіль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. С.130-133.

Вплив сучасних кризових ситуацій у суспільстві на розвиток взаємин у нуклеарній сім'ї.

Крупник Г.А.

Херсонський державний університет

(аспірантка кафедри загальної та соціальної психології)

У наш час актуальними питаннями у діяльності практичних психологів являються аспекти збереження психічного здоров'я дітей у складних життєвих обставинах. Одним із значущих факторів впливу на психологічне благополуччя зростаючого покоління являється наявність здорової психологічної атмосфери у нуклеарній сім'ї.

Психологічні дослідження у руслі сімейної проблематики здебільшого зумовлені загальною кризою сім'ї, яка відбивається у зменшенні показників народжуваності дітей, збільшенні кількості розлучень та проблемних сімей, також у загальній трансформації сімейних цінностей, послабленні виховної функції сім'ї, впливу зовнішніх негативних факторів. Безумовно, що при умовах, які склалися, необхідними є вичерпні дослідження сучасної родини та пошук ресурсів для подолання вище зазначених неблагополучних явищ.

Для виявлення соціально-психологічних чинників розвитку взаємин між членами нуклеарної сім'ї, нами було проведено планове психодіагностичне опитування у вересні 2019 р. та порівняно з результатами ідентичного анкетування через рік, у вересні 2020 р. Часовий проміжок охопив два етапи: до карантину, пов'язаного із виникненням COVID-19, та по його послабленні. Внаслідок того, що ВООЗ визнала спалах нового коронавірусу

SARS-CoV-2 пандемією, в Україні запровадили карантин, і наші співвітчизники змушені були працювати та навчатися віддалено впродовж довгого часу.

Дана незвична ситуація стала чималим випробуванням для подружніх пар та їх дітей, адже вони змушені були увесь час проводити разом на самоізоляції. І дорослі і діти у таких кризових ситуаціях переживають чотири основні стресори, які викликають дратівливість та погіршення настрою: страх за власне здоров'я, ізоляція від світу, загроза фінансової нестабільності та вимушені побутові незручності.

Щоб відстежити вплив ситуації на членів родинної групи, у нашому дослідженні взяли участь респонденти віком від 15 до 20 років у кількості 50 осіб із Херсонської області. Із них 25 респондентів, які увійшли до I підгрупи, були опитані у вересні 2019 року, а респонденти із II підгрупи було опитані у вересні 2020 року. Мета нашої наукової розвідки – порівняти результати діагностики у часовому проміжку, що сягає один рік, та виявити ступінь впливу вимушених карантинних мір, що відбулися у нашій державі, на розвиток взаємин між членами нуклеарної сім'ї.

Середній вік респондентів становить 17 років. Нуклеарні сім'ї переважно складаються із двох чи трьох дітей та їх батьків.

До батареї діагностичних методик нами було включено авторську анкету [2], яка пропонувалася учасникам емпіричного дослідження з метою виявлення розгорнутої інформації про опитуваних. Анкета виявляє такі показники: статево-вікові чинники, соціальні чинники, соціально-психологічні чинники та психологічні чинники розвитку стосунків у сім'ї. А також запропоновано методику «Значущі події життєвого шляху сім'ї» (автор О. Коржова, модифікація Т. Заєко) [3], що дозволяє вивчити історію сім'ї та особливості сприйняття сімейних подій за такими показниками: продуктивність сприйняття образів життєвого шляху, оцінка подій, ступінь впливу подій на особистість, середній час ретроспекції і антиципації подій та зміст подій.

Щоб виявити спектр розвитку взаємин між братами і сестрами, респондентам пропонувалося оцінити стосунки за п'ятибальною шкалою: ми ставимося один до одного позитивно; завжди підтримуємо, піклуємося; загалом добрі стосунки, зрідка бувають конфлікти; бувають як добрі взаємини, так і погані; наші стосунки здебільшого напружені, іноді бувають конфлікти; ми часто сваримося, б'ємося.

У таблиці 1 продемонстровано характеристику обох вибірок та результати проведеного анкетування.

Таблиця 1.

Порівняння I і II групи респондентів

Показники респондентів	I група (вересень 2019)	II група (вересень 2020)
Стать	Ч – 28% Ж – 72%	Ч – 16% Ж – 84%
Порядок народження респондентів у сімейній ієрархії	Перша дитина – 40% Друга дитина – 40% Третя дитина – 20%	Перша дитина – 60% Друга дитина – 36% Третя дитина – 4%
Кількість дітей у нуклеарній сім'ї респондента	Двоє – 52% Троє – 44% Четверо – 4%	Двоє – 76% Троє – 20% Четверо – 4%
Стосунки із сиблінгами респондента	Дуже добрі – 42% Хороші – 39% Нейтральні – 16% Не дуже добрі – 0% Погані – 3%	Дуже добрі – 42% Хороші – 39% Нейтральні – 16% Не дуже добрі – 3% Погані – 0%
Емоційна близькість респондента із батьками	Тато – 21% Мама – 79%	Тато – 33% Мама – 67%
Значущі події життєвого шляху сім'ї	Минулі позитивні – 86% Минулі негативні – 14% Майбутні позитивні –	Минулі позитивні – 73% Минулі негативні – 27% Майбутні позитивні –

	97%	83%
	Майбутні негативні –	Майбутні негативні –
	3%	17%

Отже, проаналізувавши відповіді, можемо простежити деякі відмінності. Зміни у взаєминах між сиблінгами майже не простежуються як у до карантинний період, так і в після карантинний. А от емоційна близькість з батьком збільшилася, а із матір'ю, відповідно, зменшилася у II підгрупі. Також і події минулого і очікування майбутніх говорить про більш песимістичний настрій у II підгрупі по закінченню строгого карантину.

Тому, виходячи з вище сказаного, ми можемо вказати, що сімейні відносини дещо змінилися у негативний бік по завершенню вимушеної ізоляції. Тому головним завданням практичних психологів постає необхідність поглибленої уваги до нуклеарних сімей з метою налагодження психологічно здорових стосунків. Адже, успішність процесу сімейної взаємодії визначається здатністю родини створити для дитини необхідні умови її особистісного розвитку [1].

Список літератури:

1. Блинова О. Є. Особливості дитячо-батьківських відносин у сім'ях трудових мігрантів. Теоретичні і прикладні проблеми психології. № 2 (37). Сєверодонецьк: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 2015. С.30-37.

2. Крупник Г.А. Порівняння особливостей взаємин дітей з батьками у підгрупах за порядком народження у сімейній ієрархії. Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук. журн. / ред. кол. І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 3. С. 97-108.

3. Коржова Е.Ю. Методика «Психологическая автобиография» в психодиагностике жизненных ситуаций: Методическое пособие. Киев: МАУП, 1994.

Анотація.

У статті висвітлюються особливості проведення психодіагностичного опитування, часовий проміжок якого охопив два етапи: до карантину, пов'язаного із виникненням COVID-19, та по його послабленні з метою відстежити вплив ситуації на членів родинної групи. Проаналізувавши відповіді, можемо простежити, що емоційна близькість з батьком збільшилася, а із матір'ю, відповідно, зменшилася. Також і події минулого і очікування майбутніх говорить про більш песимістичний настрій по закінченню строгого карантину.

Ключові слова: сім'я під час кризи, стосунки між сиблінгами.